

International Conference on Tourism Research (ICTR). – 2014. – Volume 12.
– P.6.

14. Кравцова А. В. Модель державно-приватного партнерства в сфері українського туризму / А. В. Кравцова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі (серія «Економічні науки»). – 2016. – № 1 (72).
15. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної сфери в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newbiznet.com.ua/index.php/ru/articles/80-market/335-2013-07-31-07-08-09>.
16. Туризм – рушій соціально-економічного розвитку країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvivforum.com.ua/document/Gordiyenko.pdf>. 4. Туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. UNWTO Annual Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/pub/rights.htm>.

УДК 373.091.33-027.22:069.1

*Ніла Володимирівна Лисюк,
вчителька української мови та літератури,
Харківська гімназія № 65*

ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Одним із найбільш актуальних завдань сучасної школи є формування мовно-літературної компетентності учнів. Цей етап розвитку шкільної освіти характеризується пошуком нових технологій навчання, способів покращення його ефективності, підвищення компетентнісної спрямованості. Вивчаючи

твори художньої літератури, читаючи і розбираючи різні тексти на уроках української мови та літератури, можна «наблизити» і «оживити» минуле, здійснити захопливі подорожі, розширити кругозір учнів, сприяючи розвитку громадянських, патріотичних, естетичних і етичних якостей. І зробити це можна за допомогою можливостей, які дає використання на уроках української мови та літератури елементів музейної педагогіки. Вони дозволяють реалізувати пошуковий підхід в навчальному процесі, який, безсумнівно, є найбільш затребуваним сучасною школою. У рамках цього підходу метою навчання є розвиток в учнів можливостей самостійно здобувати новий досвід. Орієнтиром діяльності педагога і учнів є формування нових знань, способів дій, особистісних сенсів. Використання музейної педагогіки розвиває особистісні та творчі здібності, долучає до різних форм комунікації.

Нині в Україні формується система діяльності музеїв при навчальних закладах, постійно оновлюється зміст їхньої діяльності, триває пошук місця і ролі музейно-педагогічних засобів у навчально-виховному процесі. Це зумовило зростання інтересу науковців до дослідження цієї проблеми. Зокрема, в працях А. Бабкової [2], Ю. Беззуба [3], Л. Гайди [5; 6], О. Карманова [9; 10], С. Крамаровської [10] та ін. викладено загальні підходи до застосування музейної педагогіки в навчальному процесі та виховній роботі закладів освіти. Попри підвищений інтерес до цього питання, поза увагою дослідників залишилося використання елементів музейної педагогіки на уроках української мови та літератури.

Мета статті – визначити перспективні шляхи використання елементів музейної педагогіки на уроках української мови та літератури для формування ключових компетентностей учнів.

Використання технології музейної педагогіки дає необмежені можливості вчителю для проведення нестандартних уроків. Це урок в музеї, урок-опис експоната музею, урок-захист проекту, презентація пошукового матеріалу, інтегровані уроки з використанням музейних матеріалів, урок-віртуальна екскурсія тощо.

Урок у музеї передбачає роботу з музейними експозиціями. В першу чергу вагоме значення має використання виховних та освітніх можливостей шкільного музею. Музеї при навчальних закладах є творчою лабораторією виховання учнів, у якій на основі особистісно-орієнтованих підходів та застосування різних видів практичної діяльності педагога прищеплюють підростаючому поколінню якості свідомих громадян [7, с. 31]. Такі музеї є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу. Шкільний музей інтегрований у навчально виховний процес, а саме: через свої колекції і форми діяльності він пов'язаний з викладанням конкретних навчальних дисциплін і з додатковою освітою учнів. Перебуваючи у просторі музею і працюючи над виконанням поставлених завдань, учні вчаться не лише критично мислити й спостерігати, але й набувають навичок опрацювання інформації (елементарний аналіз, узагальнення, висновки, порівняння), проведення практичних експериментів, конструювання різноманітних інтерактивних моделей та алгоритмів діяльності [9, с. 58]. Значний виховний та освітній потенціал має й відвідання музею за межами школи. Наприклад, в рамках вивчення теми «Розстріляне відродження 20-30-х рр. ХХст.» доцільно відвідати Харківський літературний музей, де одна з найкращих і найтрагічніших сторінок в історії української культури досить добре представлена. Учні дізнаються багато про видатних постатей тієї епохи, які вплинули на розвиток України всього ХХ століття, побачать фотографії, публікації, видання 1920-1930-х років, навіть особисті речі письменників.

Урок-опис музейного експоната проводиться, наприклад, для розвитку мовлення. Музейні предмети виступають в якості джерела інформації про людей і події, здатні впливати емоційно, викликати почуття причетності, так як дозволяють проникнути в дух минулого, в світ творця. Вони сприяють формуванню мовної та духовної культури школярів, вміння мислити, грамотно і добре говорити. В якості такого предмету можна використати вишиванку [1, с. 108]. Українська народна вишивка – це цінне надбання культурної і

матеріальної спадщини етносу, важливе джерело вивчення його минувшини. Вишивка відображає особливості тривалих культуротворчих процесів різних історичних періодів, передає світоглядні уявлення та естетичні вподобання українців. Урок починається з розповіді вчителя про техніку виготовлення вишиванок та їх регіональні особливості. А фотографії допомагають учням створити образ художньо-стильових і естетичних особливостей вишивки різних регіонів. Учнім дається завдання зробити невеликий письмовий аналіз представленої вишиванки та чим відрізняються візерунки на ній від візерунків вишиванок з інших регіонів країни. У результаті учні відчують себе дослідниками, які займаються вивченням історії рідного краю.

Інтегрований урок з використанням музейних матеріалів. При вивченні творів літератури доцільно демонструвати предмети тієї епохи. Це допомагає донести до учня основні думки та характери героїв [12, с. 12]. Використання етнографічного матеріалу сприяє підвищенню ефективності та результативності навчального процесу. Можливе застосування методів роботи з цими експонатами: розповідь вчителя, самостійне ознайомлення з ними, порівняльний аналіз, робота в групах, коментування документів та текстів, бесіда, написання твору та ін. [4, с. 6] В якості одного з важливих критеріїв вибору експонатів виступає їх здатність сприяти формуванню ключових компетентностей учнів.

Урок-захист проекту. В якості такого проекту можна запропонувати учням створення музею історії української мови та літератури. Використання елементів методу проекту дозволяє створити умови для самостійної пошукової діяльності учнів [6, с. 9].

Сучасна освіта, в основі якої лежать багаті традиції вітчизняної методики, є системою, відкритою для впровадження інноваційних методів і прийомів навчання. З одного боку, віртуальна екскурсія – це традиційний прийом, що досить часто використовується на уроках літератури [3, с. 9], з іншого – в умовах комп'ютеризації майже всіх сфер людської діяльності значно збагатились і розширилися можливості звернення до нього. Віртуальні

екскурсії можна використовувати на уроках літератури, коли йде мова про біографію письменника, ознайомлення з його творчістю в цілому, а також на уроках розвитку мовлення. Більшість музеїв швидко відреагували на тенденції в розвитку електронних засобів масової інформації та медіа-технологій і запропонували сьогодні відвідувачам своїх сайтів здійснити віртуальні екскурсії [13, с. 222]. Ці матеріали можуть використовуватись як наочність на уроках, що забезпечує відеоряд до тієї інформації, яку вчитель хоче повідомити учням. Проведення екскурсії слід починати зі вступної бесіди з учнями. Тут педагог визначає цілі та завдання екскурсії, роздає маршрутні листи. Особливу увагу учнів слід звернути на способи навігації по сайту, від однієї експозиції до іншої [8, с. 8].

Величезну роль в активізації діяльності учнів за умови використання віртуальних екскурсій має відігравати пошуковий метод. Учні не просто ознайомлюються з матеріалами експозицій, а й займаються активним пошуком літературознавчої інформації. Це досягається шляхом постановки проблемних питань перед екскурсією або отриманням певних творчих завдань [11, с. 67]. Під час проведення екскурсії учні можуть записувати тези в зошит, копіювати матеріали з сайту в свої папки, робити позначки. Потрібно пам'ятати, що учні сприймають інформацію ефективно тільки перші 15-20 хвилин, після чого настає спад уваги. Тому перша половина уроку-екскурсії повинна бути більш насиченою, тоді як у другу можна внести елемент гри, творчої роботи або рухової розрядки. Закінчується екскурсія підсумковою бесідою, в ході якої вчитель спільно з учнями узагальнює, систематизує побачене і почуте, виділяє найістотніше, з'ясовує враження і попередні оцінки учнів; намічає творчі завдання для них: написати твори, підготувати доповіді, скласти альбоми [10, с. 406]. Особливу увагу потрібно приділити фіналу уроку. Залежно від типу, теми і цілей уроку завершальний етап може бути різним. Кращим результатом можна вважати відкритий фінал – коли виникне багато питань, і на них немає однозначної відповіді – фінал, звернений до серця кожного учня.

Усі види уроків, наведені в даній роботі, показують, що на уроках, на яких використовується технологія музейної педагогіки, формуються всі ключові компетенції учнів. У процесі навчання учням надається право вибору: виконувати завдання різного ступеня складності, спільно планувати зміст діяльності на наступне заняття [2, с. 63]. Учні включаються в колективну діяльність через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми, взаємоперевірку, взаємодопомогу, колективний пошук вирішення проблеми. Використовуючи музейну педагогіку, можна вибудувати систему використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови і літератури. Це допоможе зацікавити учнів, прищепить їм почуття любові до рідного краю і своєї родини. Таким чином, використання елементів музейної педагогіки робить процес навчання та викладання цікавішим, якіснішим, результативнішим. Музейна педагогіка допомагає дитині прожити не лише своє життя, а й сотні інших життів, про які розповідають експонати музею. Музейна педагогіка – це інтеграція музею в систему освіти. Звернення до неї допомагає формувати потребу у взаємодії з пам'ятками культури, розуміння історичних епох; розвивати здатність до естетичного споглядання, вміння бачити прекрасне; розвивати здатність до співпереживання; формувати повагу до інших культур, їх розуміння; допомагає розвитку громадянської та патріотичної самосвідомості.

Література:

1. Апостолова-Возниця О. О. Музейна педагогіка як складова частина патріотичного виховання учнівської молоді. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді: «Соціальний розвиток України та патріотичне виховання громадян» (18–19 жовтня 2012 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: Видавець ФОП Систеров В. М.; Друкарня «Акцент», 2012. С. 105-110.
2. Бабкова А. Музейна педагогіка: проблеми та перспективи розвитку. Школа: інформаційно-методичний журнал. 2014. № 5 (101). С. 60-65.

3. Беззуб Ю. В. Методи та прийоми музейної педагогіки в шкільному навчально-виховному процесі. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали науково-практичної конференції (24–25 вересня 2013 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. К., 2013. С. 10-12.
4. Богун Н. П. Використання «музейної педагогіки» при викладанні історії України. Наша школа. 2011. № 5. С. 41-43.
5. Вайнберг Т. Б., Хавіна С. Я. Музейна педагогіка – перспективний напрям у сучасній системі національної освіти. Вивчаємо українську мову та літературу. Науково-методичний журнал. 2014. № 2 (02). С. 2-7.
6. Гайда Л. А. Музей у навчальному закладі / Л. А. Гайда. – К. : Шк. світ, 2009. – 128 с.
7. Гайда Л. Музейна педагогіка. Актуальні аспекти розвитку. Позашкілля. 2009. № 10 (34). С. 8-10.
8. Гуменюк О. Підвищення мотивації до навчальної діяльності засобами музейної педагогіки. Музейна педагогіка в науковій освіті: Збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 28 листопада 2019. Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 30-33.
9. Жук Л. І. Сучасні освітні технології в музейній педагогіці. Виховна робота в школі: Науково-методичний журнал. 2013. № 9 (106). С. 7-9.
10. Караманов О. Розвиток пізнавальної активності учнів засобами музейної педагогіки. Рідна школа. 2008. № 1/2. С. 57-58.
11. Караманов О. Творча взаємодія вчителя і учня в реалізації музейно-педагогічних програм. Другий український педагогічний конгрес. Збірник матеріалів конгресу. Львів: ТзОВ «Камула», 2006. С. 403-407.
12. Крамаровська С. Музейна педагогіка в практиці закладів загальної середньої освіти. Музейна педагогіка в науковій освіті: Збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 28 листопада 2019. Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 63-69.

13. Маслова Т. Виховання духовності учнів засобами музейної педагогіки. Завуч. 2011. № 13 (451). С. 11-12.

14. Чуча О. А. Віртуальні екскурсії на уроках української літератури як засіб розвитку загальнокультурної компетентності учнів. Таврійський вісник освіти. 2016. № 2(54). С. 220-227.

УДК 930.85:7.078](477.54)«19»

***Марія Володимирівна Луценко,**
канд. іст. наук, доцент кафедри історії України,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

***Юлія Федорівна Матей,**
студентка III курсу історичного факультету,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

МЕЦЕНАТСЬКА ТА БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДВОРЯН ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У ПОРЕФОРМЕНІЙ ПЕРІОД

Сучасні реалії економічного та соціально-політичного життя України, коли більшість українців перебуває за межею бідності і досить гостро постає питання необхідності модернізації соціального захисту малозабезпечених верств населення, набуває актуальності дослідження і переосмислення того вагомого історичного досвіду, який був накопичений в цьому напрямку. Люди з більш високим рівнем статків, зазвичай, допомагали тим, хто знаходився у скрутному становищі, альтруїстично виділявши кошти на різноманітні проекти соціального захисту малозабезпечених громадян. Це було нормою для тодішнього життя. Не оминув цей процес і тогочасну Харківську губернію, яка була значним культурним, промисловим і торгівельним осередком на сході України.